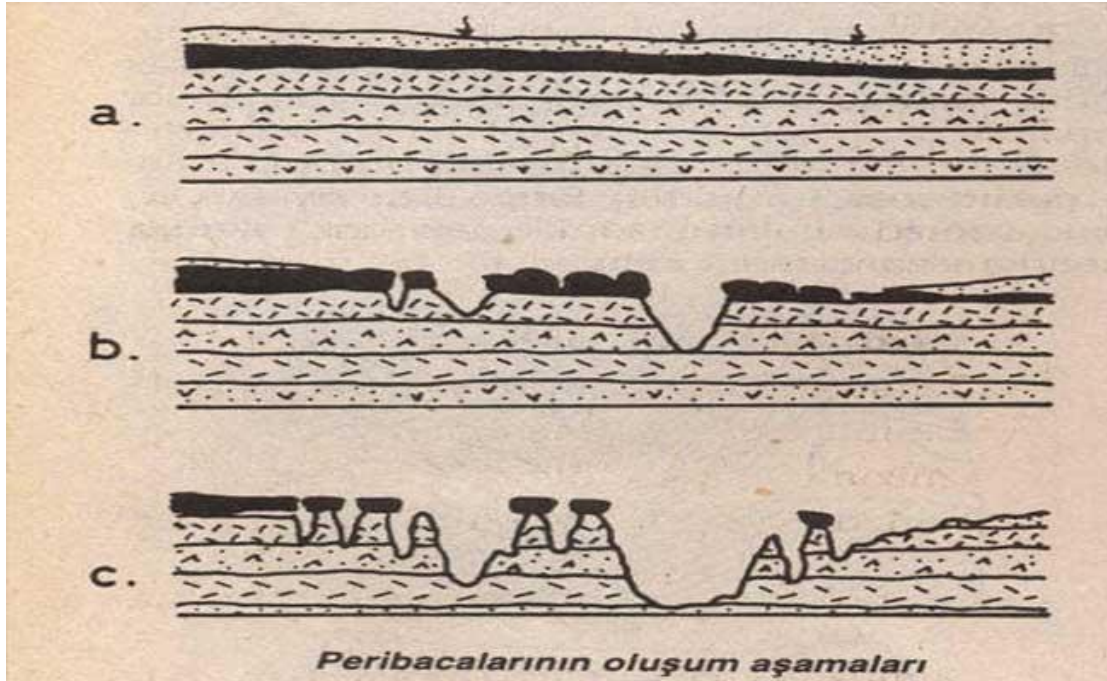

peri bacaları

Kapadokya'yı özel bir coğrafya yapan ve peri bacaları oluşumuyla böylesine görsel bir şölene dönüştüren sihirli değnek değil elbette, jeolojik zamanlardaki aktif volkanlar. Neredeyse 60 milyon yıl önce 3. Jeolojik dönemde başlayan Toroslar'ın yükselmesi ve kuzeyde bulunan Anadolu fayını sıkıştırması sonucu bölgedeki yanardağlar birden harekete geçmiş. Karlı silüetiyle şimdilerde manzarasına doyumlanmayan Erciyes Dağı, Güllüdağ ve Hasandağı bundan 10 milyon yıl öncesine kadar lav püskürtmeye başlayan aktif yanardağlar; Kapadokya Bölgesi ise arkeolojik kazılarda bulunan deniz canlılarının fosillerinden anlaşıldığı üzere bir iç denizmiş.

Yanardağlardan 10 milyon yıl önce Üst Miyosen'le başlayıp, 2 milyon yıl önce Pliosen'e kadar püsküren lavlar, platolara inerek bu iç denizi, gölleri ve akarsuları kurutmuş. Kuruyan zeminin üstünde neredeyse 100 – 150 metre kalınlığında bir tuf tabakası oluşmuş. Oluşan tabakanın içinde volkan külü, kumtaşı, kil ve bazalt içeren kayalar olduğundan bazı alanlarda sert, bazı alanlarda ise oyulabilecek yoğunlukta lav birikimleri olmuş. Bu tabaka ilerleyen zamanlarda bölgeden geçen Kızılırmak başta olmak üzere, vadilerin yamacından inen seller ve rüzgarların etkisiyle değişime uğramış. Bitki örtüsünün azlığı ve tuf tabakasının geçirimsizliğiyle kuvvetlenen sel suları akarken, sert kayaların arasında inatla yol açmaya çalışmış. Sert kayalar azgın suların gücü karşısında çatlayıp koparken, alt kısımlarında ise derin dalgalı vadiler bırakmış. Tabiatın bu coğrafyada asırlar boyu bir sanatkar, bir heykeltıraş edasıyla çalışması ve emek vermesiyle ise, sel sularının aşındırmasından kendini koruyan sert kayalar, dünyada eşi benzeri olmayan şapkalı, konik gövdeli peribacaları oluşumu gerçekleşmiş.

Kapadokya'nın sınırlarını tarihte ilk kez Roma antik döneminin ünlü coğrafyacısı Strabon çizmiş.

Güneyde Toroslardan başlayarak, kuzeyde Doğu Karadeniz kıyı şeridi, batıda Aksaray, doğuda ise Malatya olacak şekilde geniş bir alanı Kapadokya olarak isimlendirmiş. Günümüzde ise bizim Kapadokya dediğimiz bölge Aksaray, Nevşehir, Niğde, Kırşehir ve Kayseri illerini kapsıyor. Bu sınırların arasında Avanos, Ürgüp, Göreme, Uçhisar ve Ihlara çevresi 'Kayalık Kapadokya Bölgesi' olarak biliniyor.

'Dili olsa da neler gördü geçirdi bir anlatsa' dedirtecek kadar eski peri bacaları tarihi Kapadokya'nın tarihi aslında. Kapadokya peri bacaları oluşumundan bu yana birçok medeniyet görmüş. Bölgenin doğal binaları olan peri bacalarının içleri, ilk insan yerleşiminin olduğu Paleolitik dönemde oyulmaya başlamış. Hititlerin yaşadığı dönemlerden sonra, 3. Yüzyılda ilk Hristiyanların inançlarını özgürce yaşayabilmeleri için hem bir sığınak, hem bir ibadethane hem de ev olarak kullanılmış. Bu sebeple Kapadokya bölgesinde onlarca kiliseyi bulabilirsiniz. 11. ve 12. Yüzyılda Kapadokya Selçukluların olana kadar da, Hristiyanların gerek Arap akıncılara, gerek başka istilalara direnişine şahit olmuş.

Tüflü yapısından dolayı her dönem biraz daha oyulup biraz daha genişletilmiş, hatta kilise olarak kullanılanlarında içlerine dönemin hikayelerini yansıtan freksler bile işlenmiş. Peri bacaları oluşumunun mucizesi bölgenin 'masal diyarı', 'harikalar diyarı' diye anılmasının yanı sıra uzaylıların uğradığı doğaüstü bir bölge olarak görülmesinde de etken olmuş.

Peri bacaları hakkında bilgi verirken genel bir tanımlama yapacak olursak, çoğunluğu konik gövdeler üzerine şapka tabir edilen sert kaya başlıklardan oluşmuşlardır. Peri bacaları oluşumunda en büyük pay da şapkalarına düşüyor. Çünkü şapka kısımlarının araziye göre daha sert yapıda olması, aşağısında koni biçiminde yükselen ve nispeten daha yumuşak olan gövdenin korunmasını da sağlıyor. Peri bacalarının gövde kısımları yanardağ kırıntısı da denilen tüfit, volkan külü ve tüften, şapka kısımları ise ignimbirit ve lahar gibi sert, dayanıklı kayalardan. Bu yüzden sert şapkalar ağırlıklarıyla aşağı doğru baskı yaparak

konik gövdeleri rüzgar aşınmasına daha dirençli kılıyor. Bir diğer özelliği ise konik gövdede bulunan tütün erozyonunu önlemesi ve peri bacasının yüksekliğini kontrol altında bulundurması oluyor ki, peri bacasının var olabilmesi, daha doğrusu ömrünün uzun olabilmesi bu yüzden şapkaların kayalarındaki dirence bağlı desek yalan olmaz.

Kapadokya’da erozyonla oluşan şapkalı peri bacaları dışında mantar biçimli, sütunlu ve sivri peri bacaları da görülüyor. Peri bacalarının çapları ise 1 metreden başlayıp 15 metreye kadar büyüyebiliyor. Bu oranlardan daha küçük veya daha büyük olanları peri bacası olarak değerlendirilmiyor. Renkleri genellikle gri veya beyaz olan peri bacalarının milyonluk yaşlarına rağmen dimdik ayakta durmaları doğanın sunduğu bir mucize gibi. Dünyada bazı yerlerde peri bacaları oluşumuna benzeyen şekiller görülse de, Kapadokya’dan başka hiçbir yerde bu kadar yoğun bulunmuyor.

Peri bacaları oluşumu çok ama çok büyük zamanlara yayılarak günümüze kadar gelmiş olsa da, zamana karşı ne kadar direneceğini öngörmek depremin olacağı saati bilmek gibi bir şey. Her ne kadar yüzyıllar içinde yeniden oluşacağı var sayılsa da doğadaki değişimler ve aşındırıcı faktörler devam ettikçe peri bacalarının dirençleri de azalıyor.

